

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview: Gekte in de geschiedschrijving!. Interview met Andrew Scull

Auteurs: Bastiaan Schoolmann en Tim de Wit

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 39.3, pp. 210-218.

© 2017 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

'GEKTE IN DE GESCHIEDSCHRIJVING'

Interview met Andrew Scull

Bastiaan Schoolmann en Tim de Wit

Andrew Scull is al decennia een van de belangrijkste namen in het historiografische debat rondom de geschiedenis van psychiatrie. De sociaal historicus, momenteel verbonden aan de University of California, publiceert al jarenlang talloze boeken over onderwerpen als gestichten in negentiende-eeuws Engeland, de omstreden Amerikaanse psychiater Henry Cotton en de geschiedenis van hysterie. In 2015 kwam zijn meest omvangrijke boek *Madness in Civilization* uit, waarin hij laat zien hoe waanzin in de gehele menselijke geschiedenis verweven zit en hoe hier in het verleden mee werd omgegaan. Toen Scull deze zomer in Nederland was om te spreken op het gelijknamige congres, 'Madness in Civilization', had *Skript Historisch Tijdschrift* de kans om de uitgesproken historicus te interviewen. Het werd een gesprek waaruit bleek dat makkelijke antwoorden niet altijd de beste zijn.

U bent nu een van de meest bekende historici van de geschiedenis van de psychiatrie. Kunt u ons kort vertellen over uw academische carrière?

'Ik ben voor het grootste deel opgegroeid in Engeland, en hoewel ik in mijn jeugd ook drie jaar in Centraal-Afrika heb gewoond ging ik uiteindelijk studeren in Oxford. Daar las ik voornamelijk werken over filosofie, politicologie en economie, ook was ik daarnaast een beetje bezig met geschiedenis. Ik had dus een vrij brede achtergrond in de sociale wetenschappen en in de filosofie in combinatie met een heel langdurige interesse in geschiedenis die terugging naar mijn kindertijd. Toen ik naar de Verenigde Staten ging voor mijn *graduate degree*, studeerde ik aan de sociologische faculteit omdat sociologie een vrij brede discipline was en alles wat erbinnen viel mij interesseerde. Het was mijn bedoeling om in de Verenigde Staten te schrijven over de Franse politiek na de Tweede Wereldoorlog, wat ik een fascinerend onderwerp vond. Tijdens mijn *undergraduate* in Oxford schreef ik een paper over dat onderwerp waar ik een prijs voor won en ik werkte ook samen met een paar politicologen die zich ermee bezighielden. Toen ik daarna naar Princeton ging, ontdekte ik helaas dat er daar niet zoveel mensen waren die veel wisten over het naoorlogse Frankrijk en het onderwerp waarin ik geïnteresseerd was. Ik voelde dat ik niet in een positie was om naar mijn gewenste onderwerp onderzoek te doen. Ik moest dus zoeken naar iets anders dat me interessant leek en uiteindelijk belandde ik toevallig bij een seminar over afwijkend gedrag en sociale controle.

Dat was normaliter niet iets waarin ik geïnteresseerd zou zijn, maar andere studenten vertelden me dat het interessant was, dus ik dacht 'waarom niet?' Dat seminar was vrij breed; we lazen Erwin Goffman, een van de eerste Amerikaanse sociologen, en in het bijzonder Goffmans boek *Asylums*. Daarnaast las ik ook het werk van R.D. Laing over 'antipsychiatrie'.

Veel van de sociologische werken die destijds geschreven werden over sociale controle, geestesziekten en dergelijke onderwerpen waren gericht op het idee dat geestesziekte het product was van maatschappelijke categorisaties die gericht waren op het onderdrukken van non-conformiteit. Het lezen daarvan stimuleerde ook mijn interesse in geschiedenis. Ik las veel van dat soort werken, inclusief Michel Foucault, wiens werken ik in verkorte vertalingen onder ogen kreeg. Daarnaast had je David Rothman, een Amerikaans historicus, die in 1971 een boek schreef genaamd *The Discovery of the Asylum*, dat ik goed kon gebruiken in mijn tijd als een *graduate*. Na deze boeken gelezen te hebben vond ik het een zeer interessant onderwerp, waarin de historiografie ook nog eens vrij onderontwikkeld was.

Er was relatief weinig geschreven over de geschiedenis van de psychiatrie, en de boeken die dit onderwerp wel behandelden werden vaak geschreven door gepensioneerde psychiaters die over hun eigen instituties schreven. Dergelijke werken waren op historisch gebied vaak nogal teleurstellend. Een uitzondering op deze regel is het werk van Richard Hunter en Ida Macalpine, een moeder en zoon, wat een vrij aparte verstandhouding was. Hunter was ongetrouwd en schreef zeer veel over de geschiedenis van psychiatrie samen met zijn moeder, maar zodra zij overleed trouwde hij en stopte hij daarover te schrijven. Macalpine was getraind als een Freudiaan, maar Hunter was overtuigd van somatische psychiatrie. Ze hebben veel samen geschreven en recentelijk is hun werk nogal bekritiseerd, in het bijzonder hun werk over koning George III van Engeland en zijn gekte, waar nogal wat historische fouten in zaten. Het is duidelijk geworden dat zij nogal selectief met hun bronnen omgingen. Niettemin heb ik hun werk gelezen en ik raakte meer en meer geïnteresseerd in het onderwerp.

Ik begon te geloven dat het een gebied was waar veel interessante intellectuele vragen gesteld werden, maar dat het nog grotendeels bestond uit onontdekt gebied. Dat laatste was zowel een pluspunt als een minpunt. Ik kon over veel onbehandelde dingen schrijven, maar had aan de andere kant geen historiografie waarop ik terug kon vallen. Als er een ontwikkelde historiografie is kan je daarmee in discussie gaan en jezelf context geven. Ik moest echt een nieuw pad aanleggen.'

De meeste van uw werken hebben een historische achtergrond. Ons laatste interview was met Jeffrey Herf, een Holocaust-geschiedkundige die ook een

achtergrond had in sociologie. Hij vertelde ons min of meer dat hij er achteraf spijt van had dat hij sociologie had gekozen om een PhD in te doen. Hoe zou u de verstandhouding tussen sociologie en geschiedenis beschrijven?

'Ik denk dat die intellectuele grenzen tussen sociologie en geschiedenis pas in de vroege twintigste eeuw zijn ontstaan. Toen werden ze heel rigide en onafhankelijk van elkaar, maar ik denk dat dat onderscheid nogal kunstmatig is en dat het een rem vormt op het begrijpen van veel dingen. Niettemin hebben ze in de loop van de twintigste eeuw verschillende domeinen, as-

Andrew Scull
(bron: foto door Tim de Wit)

sumpties en manieren om de wereld te aanschouwen ontwikkeld. Hoewel beide disciplines kijken naar de sociale wereld verschillen ze toch vrij sterk. Sociologie claimt een soort koningin van de sociale wetenschappen te zijn die alles omvat wat erbinnen valt. In werkelijkheid zijn er echter grenzen tussen de beide disciplines en als men die grenzen probeert te overschrijden schieten de grenswachten op

je. Een socioloog die zich met geschiedenis bezighoudt wordt vaak niet zo vriendelijk ontvangen en hetzelfde geldt ook andersom.

Ik denk dat voor zowel Jeffrey Herf als mijzelf het ontbreken van een PhD in geschiedenis veel problemen heeft veroorzaakt. Ik had makkelijk ergens op een geschiedenisfaculteit kunnen werken, maar wat er dan gebeurt, in ieder geval in de Amerikaanse academische wereld, is dat je dan neergezet wordt als iemand met een heel specifiek onderwerp of met een overdreven nationaal karakter. Je krijgt een label dat je je slechts bezighoudt met Britse negentiende-eeuwse geschiedenis, of met Amerikaanse vroeg twintigste-eeuwse geschiedenis, terwijl ik in werkelijkheid over al die dingen schrijf. In mijn carrière heb ik recentelijk geschreven over de Oudheid en behoorlijk wat gepubliceerd over de achttiende eeuw, de negentiende eeuw, de twintigste eeuw en zelfs een beetje over de eenentwintigste eeuw. Bij historici wordt het schrijven over meerdere onderwerpen niet raar gevonden, maar bij veel sociologische faculteiten wordt dat dan weer als vreemd gezien. Ik heb geluk gehad dat ik lid ben van een faculteit waar er vrij veel sociologen zijn die historische interesses hebben, wat ongebruikelijk is in Noord-Amerika. Niettemin heb ik bijvoorbeeld vijftien jaar lang Steve Shapin, een wetenschapshistoricus en een wetenschapssocioloog die ook een goede vriend van mij is, als mijn buurman gehad. We maakten grappen over dat Steve een PhD in geschiedenis had en dat ik er

een had in sociologie, maar dat hij steeds meer een socioloog is geworden en ik steeds meer een historicus.’

Uw nieuwste boek heet Madness in Civilization, waardoor wij meteen dachten aan de titel van Michel Foucaults Madness and Civilization. Was dat een bewuste keuze?

‘Jazeker. Foucaults boek was een van de eerste werken die ik over dit onderwerp heb gelezen en ik heb het dan ook vele keren herlezen. De Engelse vertaling van het boek was *Madness and Civilization*, wat een ingekorte versie was van Foucaults *Folie et déraison*. Ik heb me altijd afgevraagd waar de Engelse titel vandaankwam omdat het totaal niet overeenkomt met de titel van de Franse versie. Ik ging dus rondvragen waar deze titel vandaan was gekomen, en niemand wist het. Zelfs een paar van Foucaults meest fervente volgelingen – waar ik nu niet meer mee kan spreken omdat ze me niet erg meer mogen, maar dat is een ander onderwerp – konden het me niet vertellen. Niettemin vond ik de connectie tussen waanzin en beschaving een fascinerend onderwerp. Ik was van mening dat Foucaults argumenten en antwoorden erg gebrekkig waren, en dat hij nogal partijdig was op ideologisch gebied. Daarnaast focuste het boek mijns inziens te veel op het einde van de middeleeuwen en het begin van de negentiende eeuw. Ook hing het te veel af van Franse bronnen: Frankrijk is een beschaafd land, maar het is niet de enige beschaving. Het onderwerp is groter dan Foucault het voorstelde. Ik had dus altijd in mijn achterhoofd dat de connectie tussen beschaving en waanzin nog een keer goed onderzocht moest worden en ik bereikte uiteindelijk het punt in mijn loopbaan waarop ik dat kon gaan doen.

Madness in Civilization was dus bedoeld als een soort herziening van Foucaults boek. Dit had zowel als doel om Foucault te bekritisieren als om te suggereren dat waanzin niet losstond van beschaving, maar er een integraal deel van was. Tijdens het schrijven van het boek kwam ik terug op de titel en toen herinnerde ik me dat Richard Howard, die Foucaults werk naar het Engels had vertaald en het die titel had gegeven, nog steeds in leven was! Ik schreef toen een brief aan hem waarin ik het volgende vroeg: “Ik ben nogal verwonderd door de titel en ik vroeg me af of u het kon uitleggen. Was het Foucaults idee? Was het uw eigen idee? Waar kwam het vandaan?” Zijn antwoord was dat het bedacht was door een marketeer van de uitgever. Dat was een schokkende onthulling: zoveel mensen buiten de Francofone wereld dachten door die titel dat Foucault over waanzin en beschaving had geschreven, maar dat was dus eigenlijk helemaal niet wat hij had gedaan! Niettemin was het wel waar ik over schreef en er is wel degelijk een overlap tussen Foucaults werk en dat van mij. Ik was dus nog steeds vrij om hem te bekritisieren en om overeenkomsten tussen onze

conclusies te constateren.’

Is deze bekritisering van Foucaults werk waarom u niet meer ‘on speaking terms’ bent met zijn volgelingen?

‘In de vroege jaren 1990 schreef ik een artikel dat voor een breuk tussen mij en Foucaults volgers zorgde. Toen er in 2006 een volledige editie van Foucaults *Madness and Civilization* uitkwam werd deze gemarket als een geschiedenis van de waanzin. Ik schreef toen een recensie waarin ik vrij kritisch was over Foucault als historicus omdat er in dat boek geen enkele bron was die recenter was dan de jaren 1920. Wanneer Foucault spreekt over de Engelse *Poor Laws* gebruikt hij geschiedenisboeken uit de vroege negentiende eeuw. De historiografie is sindsdien echt wel veranderd. Ik was dus van mening dat het boek vol stond met serieuze empirische fouten, dus ik wees ze aan in mijn recensie. De reactie daarop was nogal heftig. Als je bijvoorbeeld over mijn recensie sprak met Colin Gordon, een aanhanger van Foucault, dan kon je ervan uitgaan dat hij nogal felle be-woordingen zou gebruiken. Dat maakt voor mij niet uit: de werkelijkheid is dat je kan kijken naar Foucaults voetnoten en kan zien dat het bewijsmateriaal voor mijn kritiekpunten volop aanwezig is en dat hij zijn standpunten baseerde op nogal dubieus materiaal.

We mogen uiteraard niet vergeten dat Foucaults these geschreven werd rond 1960 en dat het kenmerkend is voor zijn tijd. Het heeft grote problemen, maar het maakt ook fascinerende claims waarover men kan discussiëren. Ik probeer dus niet te zeggen dat men Foucault niet moet lezen, maar je moet het wel met eenzelfde kritische blik lezen die een historicus ook voor andere werken gebruikt. Het heeft ook geen zin om als excuus te gebruiken dat Foucault een filosoof is en geen historicus: hij presenteerde zijn werk als een geschiedenisboek. Het moet dus volgens die maatstaven beoordeeld worden en wat mij betreft schiet het tekort.’

*In uw boek *Madness in Civilization* beschrijft u het onderwerp waanzin terwijl u kijkt naar een grote hoeveelheid contexten, waaronder het Oude Griekenland, het Italië van de Renaissance et cetera. Hoe incorporeert men de bronnen voor een dergelijke hoeveelheid onderwerpen?*

‘Het geeft aan hoe antiek ik aan het worden ben, maar ik heb nu een halve eeuw met dit onderwerp gewerkt. Ik ben begonnen in 1970 en ik zou er niet van hebben durven dromen om dit boek te schrijven toen ik nog een jonge man was. Dit is een onderwerp dat me al sinds mijn vroege academische loopbaan fascineert en het heeft me sindsdien in zijn ban gehouden. Het is een soort obsessie: ik lees en zie de wereld altijd met ogen die een interesse in dit onderwerp behouden. Ik ben ook altijd geïnteresseerd geweest in kunst, muziek, literatuur en geschiedenis in het algemeen, dus ik

lees ook veel buiten mijn specifieke specialisatie. Ik denk niet dat er een enkel coherent narratief gemaakt kan worden over de geschiedenis van gekte, maar er is wel een zekere zorg waarmee ik dit onderwerp benader en er zijn aspecten van deze geschiedenis waar ik heel bekend mee ben omdat ik er veel mee gewerkt heb. Dit zijn voornamelijk de achttiende eeuw, de negentiende eeuw en de twintigste eeuw. Dat zijn velden waarbij ik onderzoek gedaan heb in de archieven, waarover ik zeer veel en diep na heb gedacht en waar ik ontzettend veel over heb gelezen. Toen ik echter breder ging denken over het onderwerp betrad ik gebieden waarover ik met minder autoriteit kon spreken en waarbij ik sneller fouten zou maken. Wat ik weet over de islam en de islamitische wereld is veel minder dan wat ik weet over mijn eigen onderwerpen. Op school heb ik veel klassieke werken gelezen en ik ben altijd geïnteresseerd geweest in deze vroege periode, maar wat dat betreft ben ik duidelijk een amateurhistoricus, niet een professionele oudheidkundige.

Dus hoe incorporeer ik dan toch die onderwerpen? Een optie die ik had was deze onderwerpen simpelweg te vermijden. Een andere optie was mijn kennissenkring te raadplegen. Ik ken veel mensen die wel gespecialiseerd zijn in deze onderwerpen dus ik heb veel met hen overlegd over wat ik over die onderwerpen geschreven heb. Zij konden mij dan zeggen of mijn conclusies complete onzin waren of niet. Dat is denk ik de juiste manier om hiermee om te gaan. Het hele punt van een historisch perspectief innemen is immers kunnen aantonen dat omstandigheden altijd gevormd worden door hetgeen wat eraan vooraf is gegaan. Wat dat betreft kan je oneindig ver terug in de tijd gaan, maar we komen wegens praktische overwegingen niet voorbij het Oude Griekenland of het Oude Nabije Oosten. Wie weet hoe men daarvoor met waanzin omging?’

Beginnen met het Oude Griekenland en dan via de Renaissance in Italië uitkomen in West-Europa lijkt nogal veel op het klassieke narratief van de opkomst van de Westerse beschaving, die tegenwoordig vaak onder vuur wordt genomen als eurocentrisch. Wij wensen u niet als zodanig te labelen, maar wat is uw mening over dit onderwerp?

‘Dat is een goede vraag, want we hebben het gehad over krachten en zwaktepunten. Als ik me buiten Europese of Amerikaanse geschiedenis begeef wordt mijn positie nogal zwak. Niettemin kan men de geschiedenis van de geneeskunde in Europa van Hippocrates en Galenus tot het heden niet begrijpen zonder te erkennen dat de Arabische beschaving een enorme rol heeft gespeeld in het bewaren van die klassieke kennis, wat ertoe geleid heeft dat het tijdens de Middeleeuwen geleidelijk aan in Europa geherintroduceerd werd. Dat was dus wel degelijk iets waar ik rekening mee diende te houden. Als men kijkt naar medische methoden is de Hip-

pocratische/Galenische methode er slechts eentje uit een heel scala van methoden die zich over de hele wereld heen ontwikkeld hebben. Er zijn vergelijkbare systematische visies voor het begrijpen van ziekte en waanzin ontstaan in bijvoorbeeld de Indiase en Chinese geneeswetenschappen. Op veel punten lijken deze andere methoden op de Europese wijze, dus ik vind het belangrijk om ernaar te kijken.

Als men echter bij de negentiende eeuw komt ziet men dat het Westen, niet noodzakelijkerwijs vanwege superieure ideeën maar vanwege superieure politiek en wapentuig, een soort stormram werd die, zoals Marx zei, alle oude barrières doorbrak. Op dat punt worden alle andere lokale geneeswetenschappen ondergedompeld en vervangen door de koloniale en imperialistische psychiatrie uit het Westen. Het bestuderen van dergelijke lokale systemen is een populair, nieuw onderwerp geworden voor jongere historici. Ik zie dat als een veld dat zeer levendig is op het moment en ik verwacht dat ons begrip ervan in de komende jaren zal gaan veranderen naarmate meer mensen zich ermee bezig gaan houden. Om dat werk te kunnen doen heb je zekere linguïstische competenties en kennis van de historiografie nodig die ik zelf niet bezit. Niettemin doe ik het beste wat ik kan. Het alternatief is wederom het vermijden van die terreinen, mezelf in te sluiten in de Westerse traditie en niet eens pogen die andere methoden te beschrijven. Maar ik hou me er op mijn eigen manier wel mee bezig: ongetwijfeld betekent dit dat mensen die veel meer weten over China, Japan of de islamitische wereld in de komende jaren mijn werk gaan uitpluizen en misschien bekritisieren. Dat is de natuur van de wetenschap: er is geen absolute waarheid.’

Is er iets dat psychiaters kunnen leren van historici van de psychiatrie?

‘Wat meer bescheidenheid. Wat minder zekerheid over het eigen gelijk en wat nederigheid. Misschien een besef dat onze huidige kennis van tijdelijke waarde is en dat men altijd open moet blijven staan voor alternatieven en vernieuwingen. Men moet niet verleid worden door een narratief dat ons zegt dat we nu alles begrijpen. Er was een boek dat in hetzelfde jaar verscheen als mijn eigen boek en dat geschreven was door een hoogleraar psychiatrie aan Columbia University genaamd *Shrinks: The Untold Story of Psychiatry*. Het leest als een soort geschiedenisstripverhaal. Het was vreselijk in mijn opinie en ik heb er een recensie over geschreven. Het schetste een overdreven duister beeld van de vroeg twintigste-eeuwse psychiatrie dat gecontrasteerd wordt met de huidige stand van zaken. Het boek zegt aan het einde iets in de trant van ‘we begrijpen nu alles, en zo niet zullen we zeer binnenkort alles begrijpen’. Dat is het type overdreven zelfvertrouwen waarvoor historici, hoop ik, terugdeinzen.

Dat is een triest aspect van waanzin. Niet alleen dat het altijd gestig-

matiseerd wordt, maar ook dat onze kennis erover nog altijd primitief is en dat onze capaciteit om er invloed op te hebben zo gemengd is en vaak zelfs averechts lijkt te werken. Ik hoop dat de geschiedwetenschap mensen leert dat er geen makkelijke antwoorden zijn en dat er altijd onbedoelde consequenties en onvoorspelbare uitkomsten zijn.'